

İNANÇ DA SEVGİ DE AKLIN YOLUNU İZLEMEZ

Hermann Hesse 1877'de Almanya'nın Calw kasabasında doğdu. Eğitim sistemindeki kısıtlamalara ve misyoner babasının dinsel baskılarına direnerek Maulbronn İlahiyat Okulu'ndan ayrıldı. Bir süre kitapçılık yaptıktan sonra 1904'te serbest yazarlığa başladı. Birinci Dünya Savaşı'nda tarafsız kalan İsviçre'ye yerleşerek Alman militarizmi ve milliyetçiliğini yeren yazılar yazdı. Savaş tutsakları ve gözaltına alınanlar için bir dergi çıkardı. 1923'te İsviçre uyruğuna geçti.

Savaş ortamının ve kişisel sorunlarının etkisiyle ağır bir bunalım geçiren Hesse, Jung'un öğrencisi Lang'dan psikanaliz tedavisi gördü. Lang ile dostluğu Hesse'nin ruhbilime ve Jung'a duyduğu ilgiyi körükleyerek iç dünyasını zenginleştirdi. 1911'de Hindistan'a yaptığı yolculuk Doğu kültüründen etkilenmesine yol açtı. Yapıtlarında, kişinin uygarlığın yerleşik kalıplarından kurtularak özbenliğini bulmaya çalışmasını işledi, insanları kendi yaşamlarını kurtarmaya çağırdı ve Doğu gizemciliğini yüceltti.

Hesse, Doğu kültürüne yakınlığıyla, özellikle 1960'larda Amerika'da canlanan Budizm ve Zen Budizmi akımları sırasında en çok okunan yazarlar arasına girdi. Romanları, öyküleri, denemeleri, şiirleri, politik makaleleri ve kültür alanındaki eleştirel yazılarıyla tüm dünyada 100 milyonu aşkın okura ulaşan, 1946'da Nobel Edebiyat Ödülü'nü alan Hesse, 1962'de İsviçre'nin Montagnola kasabasında öldü.

Başlıca yapıtları: *Peter Camenzind* (Can, 2003), *Unterm Rad* (Çarklar Arasında; Can, 2002), *Gertrud* (YKY, 2003), *Rosshalde* (YKY, 2003), *Demian* (Can, 2003), *Siddharta* (Can, 2002), *Der Steppenwolf* (Bozkırkurdur; YKY, 2003), *Narziss und Goldmund* (Narziss ve Goldmund; YKY, 2002), *Das Glasperlenspiel* (Boncuk Oyunu; YKY, 2002).

Kâmuran Şipal 1926'da Adana'da doğdu. İÜEF Alman Dili ve Edebiyatı Bölümü'nü bitirdi. TDK'nın açtığı öykü yarışmasında aldığı ödülle adını duyurdu (1953). Çağdaş Alman edebiyatından ve Franz Kafka'dan yaptığı önemli çevirilerle de tanındı; Alfred Adler, Ingeborg Bachmann, Wolfgang Borchert, Heinrich Böll, Alfred Brauchle, Bertolt Brecht, Max Brod, Elias Canetti, Sigmund Freud, Gustav Hans Graber, Günter Grass, C. G. Jung, Thomas Mann, R. M. Rilke, Robert Musil, Bernhard Zeller, Hans Zulliger ve Hermann Hesse'den çeviriler yaptı. Halen İstanbul'da yaşıyor.

Öykü: *Beyhan* (1962), *Elbiseciler Çarşısı* (1964), *Büyük Yolculuk* (1969), *Buhürumeryem* (1971), *Köpek İstasyonu* (1988), *Gece Lambalarının Işığında* (Toplu Öyküler, YKY, 2009). **Roman:** *Demir Köprü* (1998), *Sırrımsın Sırdasımsın* (YKY, 2010). **İnceleme:** *Çağdaş Alman Hikâyesi / 1945'ten Sonra* (1962).

*Hermann Hesse'nin
YKY'deki kitapları*

- Narziss ve Goldmund (2002)
Boncuk Oyunu (2002)
Bozkırkurdu (2003)
Gertrud (2003)
Rosshalde (2003)
Knulp (2004)
Klingsor'un Son Yazı (2005)
Öldürmeyeceksin - Seçme Denemeler (2012)
İnanç da Sevgi de Aklın Yolunu İzlemez (2016)

HERMANN HESSE

İnanç da Sevgi de
Aklın Yolunu İzlemez

Aforizmalar

Çeviren
Kâmuran Şipal

YAPI KREDİ YAYINLARI

Yapı Kredi Yayınları - 4616
Edebiyat - 1311

İnanç da Sevgi de Aklın Yolunu İzleme / Hermann Hesse
Özgün adı: *Lektüre für Minuten*
Çeviren: **Kâmuran Şipal**

Kitap editörü: **Fahri Güllüoğlu**
Düzeltili: **Korkut Tankuter**

Kapak tasarımı: **Nahide Dikel**
Sayfa tasarımı: **Mehmet Ulusel**
Grafik uygulama: **İlknur Efe**

Baskı: Promat Basım Yayım San. ve Tic. A.Ş.
Orhangazi Mahallesi, 1673. Sokak, No: 34 Esenyurt / İstanbul
Sertifika No: 12039

Çeviriye temel alınan baskı: Suhrkamp, 1971
1. baskı: İstanbul, Nisan 2016
ISBN 978-975-08-3641-1

© Yapı Kredi Kültür Sanat Yayıncılık Ticaret ve Sanayi A.Ş., 2015
Sertifika No: 12334
Copyright © Suhrkamp Verlag Frankfurt am Main 1971

Bütün yayın hakları saklıdır.
Kaynak gösterilerek tanıtım için yapılacak kısa alıntılar dışında
yayıncının yazılı izni olmaksızın hiçbir yolla çoğaltılamaz.

Yapı Kredi Kültür Sanat Yayıncılık Ticaret ve Sanayi A.Ş.
Kemeraltı Caddesi Karaköy Palas No: 4 Kat: 2-3 34425 Karaköy / İstanbul
Telefon: (0 212) 252 47 00 (pbx) Faks: (0 212) 293 07 23
<http://www.ykykultur.com.tr>
e-posta: ykykultur@ykykultur.com.tr
İnternet satış adresi: <http://alisveris.yapikredi.com.tr>

Yapı Kredi Kültür Sanat Yayıncılık
PEN International Publishers Circle üyesidir.

İÇİNDEKİLER

Politika • 7
Toplum ve Birey • 48
Bireyin Ödevleri • 70
Kültür, Okul, Eğitim • 90
Kilise ve Din • 98
Bilgi ve Bilinç • 115
Okuma ve Kitaplar Üzerine • 125
Gerçek ve Hayal Gücü • 133
Sanat ve Sanatçılar • 144
Mizah • 179
Mutluluk • 181
Sevgi Üzerine • 186
Ölüm Üzerine • 192
Gençlik ve Yaşlılık • 195

Politika

Bütün dünyada hiçbir politikacı yoktur ki devrimi, sağduyuyu ve silahların elden bırakılmasını canla başla savunmasın. Ancak, böyle bir davranışı düşman taraftan bekler hep, kendisini bunun dışında tutar.

• • •

Neden ulusların kendi geleceklerini belirleme hakkı, ancak bundan çıkar ummaları durumunda başkalarınca kabul edilir.

• • •

Bir savaşı aklına getiren olmamış, yalnızca her olasılığa karşı silahlanma yoluna gidilmiştir. Bunun da nedeni, para babalarının paralarının çevresinde çelikten duvarlar görmek istemeleridir.

• • •

Öyle görülüyor ki, dünya tarihi her vakit belli amaçlar, belli düşünceler ya da dünyadaki belli değişiklikler çevresinde dönüp durmakta, ama bunların pek de ciddiye alınmadığı çok geçmeden anlaşılmaktadır. Daha dün soylu düşüncelerin peşinden gidilirken, bugün bir başka türlü davranılmakta, bu da işin en iç karartıcı yanını oluşturmaktadır.

• • •

Dünyamız için, barış için tehdit oluşturanlar, savaşı isteyenlerdir, savaşı hazırlayanlar ve gelecekteki bir barışa ilişkin belirsiz sözverilerde bulunarak ya da dışarıdan gelecek saldırılarla gözlerimizi korkutarak bizleri de planlarına ortak etmeye çalışanlardır.

• • •

Savaş dünyayı ileriye götürmez, sadece ilerlemeyi erteleyip geciktirir, tutkuların önüne geçici hedefler çıkarır, ama sonradan er ya da geç toplumsal sıkıntı önceki büyüklüğü ve korkunçluğuyla yeniden boy gösterir.

• • •

Vatanseverlik tek tek kişilerin yerine büyücek bir topluluğu geçirir, ama ancak silahlar patladığı zaman gerçek bir erdem olarak baş tacı edilir.

• • •

Gönülden vatansever biriyim, ama daha önce insanım; bu ikisinin bağdaşmadığı yerde oyum her vakit insandan yanadır.

• • •

Nasıl ki vurulup ölmüş bir asker bir yanlışlığın bitimsiz yinelenişini oluşturursa, doğru da binlerce değişik kılık içinde aralıksız yinelenip duracaktır.

• • •

Halkının başarması gereken işlerden, bulunması gereken özverilerden ve savuşturması gereken tehlikelerden kendini uzak tutan biri ödlele sayılır. Ama entelektüel yaşamın ilkelerine maddi çıkarlar uğruna ihanet eden, örneğın iki kere ikinin kaç edeceğine ilişkin kararı iktidar sahiplerine bırakan biri ondan daha az ödlele değildir. Doğru bilincini, entelektüel dürüstlüğe, aklın yasa ve yöntemlerine sadakati bir çıkar uğruna feda etmenin da çıkarı olsa bu, ihanet sayılır. Çıkarlar ve sloganlar savaşında Doğru tehlikeye girdi mi, bireyler gibi değerden düşürölüp çarpıtıldı da ayaklar altına alındı mı, yapmamız gereken tek şey direnmek ve doğru'yu, yani doğru'ya ulaşma çabasını inandığımız en yüce değer olarak kurtarmaya bakmaktır.

• • •

Bir savaş durup dururken çıkmaz ortaya, insanların bütün diğer girişimleri gibi önceden hazırlanır, olabirlik kazanması

ve gerçekleşebilmesi için pek çok kişinin bakım ve çabasını zorunlu kılar. Ama savaşı isteyen, hazırlayan ve insanlara telkin edip benimsetenler, savaştan yarar uman insan ya da güçlerdir. Savaş, söz konusu kişilere ya doğrudan nakit para olarak kazanç sağlar (savaş patlak verir vermez sanayinin daha önce kendi halinde ve masum ne çok dalı silah üreten ticari işletmelere dönüşür ve para otomatik olarak bu işletmelerin kasasına akmaya başlar!) ya da onların prestij ve saygınlığını yükseltir, gücünü artırır.

• • •

İki akıl tutulması vardır ki, kanımca insanlığın günümüzdeki durumu bunlardan kaynaklanır: Teknolojinin büyüklük hezeyanı ve şovenizmin büyüklük hezeyanı. Her ikisi günümüz dünyasının çehresini belirler ve özsaygısını oluşturur; insanlığa olumsuz sonuçlarıyla birlikte iki dünya savaşını armağan etmişlerdir, azgınlıkları geçip yatışana kadar benzeri daha başka kimi sonuçları da bize buyur edip sunacaklardır.

Dünyayı saran bu iki hastalığa karşı durmak, günümüz dünyasında akla düşen en önemli görev ve onun varlık nedenidir. Kendi yaşamımla da söz konusu direnişe ırmakta küçük bir dalga misali katkıda bulunmaya çalışmışımdır.

• • •

Bana göre yaşamımız, günümüzde bir batılının genel yaşamı öylesine iğrenç ki, böyle bir yaşama ancak yontulmamış kişiler, aptallar, duyarsız, her türlü beğeniden yoksun, ruhsal inceliklerden yana fakir insanlar katlanabilir. Ayrıca, “kahramanlık” çağımızın idealini oluşturmakta ve kırk derece soğuşun hüküm sürdüğü siperlerde son bulmaktadır. Hayır, insanlar böyle bir yaşamı sineye çekiyorsa, en iyileri ve en güzelleri de içlerinde olmak üzere insan olmanın o narin yeteneklerine sırt çevirmelerindedir.

• • •

Dünya tiyatrosunu serinkanlılıkla ve eleştirel tutumla izleyebilen tek tek kişilerin sayısı arttıkça, en başta savaş tehlikesi olmak üzere kitlelerin o büyük çaptaki budalalıklara kalkışma tehlikesi de azalacaktır.

• • •

Bugün politik akla politik gücün bulunduğu yerde rastlanmıyor. Resmi çevrelerden bir zekâ ve sezgi seli akıp gelmeli ki, felaketler önlenibilsin ya da hafifletilebilsin.

• • •

Kendi kendilerini sevmiş, düşmanlarına kin ve nefretle bakabilmiş safdil insanlara ne mutlu! Ne mutlu o kişilere ki kendi kendilerinden asla kuşku duymazlar, çünkü ülkelerinin içine düştüğü sefalet ve yıkımda kendilerinin en ufak bir suçu olmadığına inanır, bundan Fransızları, Rusları ya da Yahudileri, kim olduğu fark etmez, işte birilerini, bir “düşmanı” sorumlu tutarlar. Kim bilir, belki de yeryüzünde yaşayanların onda dokuzunu oluşturan bu insanlar, o çok eski ilkel dinlerinde gerçekten mutluydular, belki budalalık ya da son derece kurnazlık taşan düşünce düşmanlığı zırhı içinde imrenilecek kadar şen, tasa ve kaygılardan uzak bir yaşam sürmüşlerdi.

• • •

Günlük emirlerde ve kazanılan zafere ilişkin raporlarda pek güzel görünen kahramanlık, duygusallıktan başka bir şey değildir. Yenilgiye uğramış talihsiz birinin kendi ulusunun bayrağı altında hayatına son vermesi ya da şansı yaver gitmemiş birinin kendisini yüz üstü bıraktıklarına inandığı dostluk, sevgi ve iyilik gibi şeylerin sözünü bundan böyle işitmek istemeyişi, yalnızca tiyatro seyircilerini etkileyecek bir davranıştır. Dişlerini gıcırdatmak kahramanlık sayılmaz; ellerini cebinde yumruk yapmış, uzak intikamların düşüncesiyle kendini avutmak yürekler acısı bir durumdur.

• • •

Bilindiği üzere en koyu atavizmler, çağdaş ve ilerici bir kılık altında görünmeye en çok gereksinim duyanlardır.

• • •

Kısa dönemler için de olsa kitlelere faşizmi telkin ve benimsetme çabalarının hortlamasına yalnız Avrupa ülkelerinde değil, diğer pek çok ülkede olası gözüyle bakıyorum. Bireysel kişilik ve aile modern devletlerde değerini ve etki gücünü yitirdiği, yerlerine topluluğun (kolektif) geçirilip bireysel farklılıkların silinip atıldığı ölçüde söz konusu tehlike büyüyecektir.

• • •

Faşizm denemesi geriye yönelik, yararsız, budalaca ve bayağı bir denemedir. Komünizm ise, insanlığın el atmak zorunda olduğu, o aptalca “proletarya diktatörlüğünü” değil, burjuvazi ile proletarya arasında adalet ve kardeşliği sağlamak için tekrar tekrar başvurulması gereken, insanlık dışı bir uygulamaya hazin şekilde saplanıp kalmış olmasına karşın yine de dönüp dolaşıp el atılması gereken bir denemedir. Faşizm ve komünizmin çalışma yöntemlerindeki benzerlikten dolayı bu gerçek kolay unutulur.

• • •

Hükmetmek için kendini beğenmiş aydınların zaman zaman düşündükleri gibi budala ve acımasız olmak gerekmez; bunun için zorunlu olan şey, dışa yönelik etkinlikten duyulacak katıksız bir haz, belirlenen hedef ve amaçlarla özdeşleşme tutkusunu, ayrıca başarıya götürecek yolların seçiminde belli bir çabuklukla ve duraksamaksızın davranıştır. Bütün bunlar da bir bilgin kişide yer almayan, almaması gereken özelliklerdir, çünkü bilgin kişi için gözlem eylemden daha önemlidir. Bilgin kişi, amacına varmak için başvuracağı yöntemin ve izleyeceği yolların seçiminde elden geldiğince duraksayarak ve kuşkuyla davranır.

• • •

İlkel insan korktuğu şeyden nefret eder, ona karşı hınç besler. Uygar ve aydın insan da ruhunun kimi katmanlarında ilkel

insana benzer. Dolayısıyla, değişik ulusların ve ırkların başka ulus ve ırklara karşı duydukları kin ve nefret onlardan üstün ve güçlü sayılmalarından değil, güvensizlik ve güçsüzlüklerinden kaynaklanır.

Gerçekten üstün kişi, gerçek bir efendi kendisinden üstün olduğunu bildiği kişiye acımayla bakabilir, belki zaman zaman küçümseyebilir onu, ama asla ona karşı kin ve nefret beslemez.

Dünya tarihi, bana çocukluk resimli bir kitap gibi gelir. Öyle bir kitap ki, insanların en ateşli, en amansız özlemi sayılan unutmak özlemini yansıtır. Her yeni kuşak yasaklama, sükûtle geçiştirme, alaya alma gibi yollara başvurarak önceki kuşağın en önemli gördüğü şeyi silip atmaya uğraşmıyor mu her zaman? O devcileyin, yıllar yılı sürmüş, korkunç savaşı, savaşa katılmış ulusların yıllar yılı unuttuğuna, yadsıdığına, bilinçaltına itip el çabukluğuyla kendilerinden uzaklaştırmak istediğine daha yeni tanık olmadık mı? Biraz dinlenip kendilerine gelen uluslar, birkaç yıl önce bizzat yol açıp katlanmak zorunda kaldıkları bir felaketi şimdi sürükleyici savaş romanlarının yardımıyla yeniden anımsamaya çalışıyor mu?

Her insan kişisel ve birkezliğine bir varlıktır; kişisel vicdanın yerine kolektif vicdanı geçirmeyi istemek başlı başına bir zorbalıktır ve her türlü totalitarizmin ilk adımını oluşturur.

İnsanla dolup taşan bir salonun, bir kentin, bir ülkenin bir esriklik ve coşkuya kapılarak tek tek bireylerden tek örnek bir kitlenin oluşmasına yol açtığını, bireysel özelliklerin silinip gittiğini, tek sesliliğe, bireysel içgüdülerin kitle içgüdüsüne dönüşmesine duyulan hayranlığın yüzlerce, binlerce, milyonlarca insanın gönlünü nasıl yüce bir duyguyla, bir özveri hazzıyla ve bir kahramanlık coşkusuyla doldurduğunu, bu insanların nasıl kendi kendileri olmaktan çıktığını, başlangıçta bağırıp çağır-

malar, gözyaşı ve duygulanmışlık dolu kardeşlik sahneleriyle kendisini açığa vuran kahramanlık coşkusunun nasıl sonunda savaş, cinnet ve kan dökmeye noktalandığını sık sık yaşamışım-dır. İnsanın ortak acı, ortak gurur, ortak kin ve onur duygusuyla kendini esrikliğe kaptırmasına karşı, bireyci ve sanatçı içgüdüm beni alabildiğine sert biçimde uyarmıştır hep. Ne zaman bir odada, bir salonda, bir köyde, bir kentte, bir ülkede sözü geçen bunaltıcı coşku kendini açığa vursa, bir soğukluk ve bir güven-sizliktir uyanır içimde, çevremdekilerin büyük çoğunluğu, göz-lerinde esriklik ve duygulanmışlık yaşları, yaşa, varol diye hay-kırıp aralarında kardeşlikler kurarlarken ben ürperir, şimdiden kanların akıp kentlerinin alevler içinde yanıp tutuştuğunu görür gibi olurum.

• • •

Gelecekte şimdikinden “daha iyi” bir insanlığın var olacağını sanmıyor, insanlığın falan zamanda daha iyi, filan zamanda daha kötü olduğuna inanmıyorum. İnsanlık nasılsa öyle kalmış-tır hep. Ne var ki, kimi dönemler yaşanmış, şeytansal güçler canı ve psikopat kişilerin içine el altından sızmış, kimi dönemlerde ise söz konusu sızma açıktan açığa ve büyük ölçüde gerçekleş-miş, siyaset sahnesinde boy göstererek bütün ulusları önüne ka-tıp sürüklemiştir.

• • •

En çocukça, hatta en hayvanca politik heves ve dürtülerin kendilerini nasıl “dünya görüşleri” vb. kılığında açığa vurduğunu, hatta bu arada dinlerin davranış ve tutumlarını takındığını bundan böyle anlayışla değil, hayretle izliyorum. Söz konusu gö-rüşlerin; çok daha zekice kotarılmış Marksist sosyalizmle ortak bir yanı varsa; o da insanı adeta sınırsız ölçüde politize edilebilir bir yaratık saymasıdır. Oysa böyle biri olmaktan uzaktır insan. Ben, günümüz dünyasının çırpınışlarının büyük çapta böyle bir yanlıgıdan kaynaklandığına inanıyorum.

• • •